

Miten peruskoululaiset tuntevat kielen ilmiöitä ja kielentuntemuksen peruskäsitteitä?

Opetushallitus on tutkinut peruskoululaisten kielentuntemusta viisi kertaa äidinkielen ja kirjallisuuden kansallisissa oppimistulosarvioinneissa 9. tai 7. luokilla vuosina 1999–2005. Kielentuntemuksen rinnalla arvioinneissa on selvitetty myös oppilaiden lukemisen ja kirjoittamisen taitoja.

Oppimistulosten arvioinnit on järjestetty otantaperusteisina niin, että tulokset voidaan yleistää koskemaan koko yleisopetuksen oppilasikäluokkaa. Kaikkiaan 24 400 perusopetuksen suomenkielistä otosoppilasta on näiden Opetushallituksen järjestämien arviointien yhteydessä vastannut kielentuntemuksen perustietämystä selvittäviin tehtäviin. Neljä arviointia on järjestetty perusopetuksen päättövaiheen oppilaille ja yksi kuudennen kouluvuoden jälkeen. Kuhunkin arviointiin on osallistunut keskimäärin 4 900 oppilasta. Tehtävät ovat liittyneet usein kielitiedon perustermeihin, kielenkäytön normeihin tai oppiaineen peruskäsitteisiin, joita oppilaat tarvitsevat jatko-opinnoissaan, tekstien parissa työskennellessään ja erilaisissa kansalaisyhteiskunnan viestintätilanteissa.

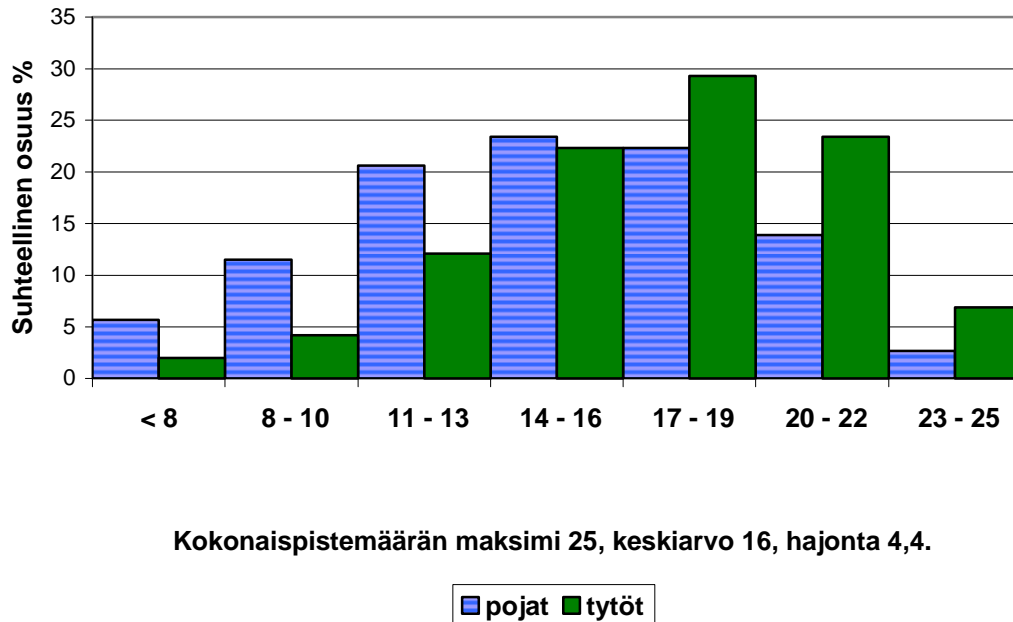
Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa on edellytetty, että perusopetuksen päättövaiheeseen tultaessa oppilaat hahmottavat suomen kielen äänne-, muoto- ja lauserakenteiden sekä sanaston keskeisiä piirteitä. Lukutaidon kansallisten arviointien yhteydessä on huomattu, etteivät oppilaat aina hallitse kirjallisuuden ja kielen peruskäsitteitä tai erilaisten tekstien rakentamisen keinoja. Myös kansainvälisissä lukutaidon arvioinneissa on tullut näkyville tekstien tyylin, rakenteen ja kielellisten ilmaisujen erittelyn ongelmia.

Arviointi 9. luokalla keväällä 1999

Peruskoulun päättöluokan oppilaiden kokeeseen sisältyneet kielentuntemuksen osiot liittyivät ennen muuta sanaston ja käsitteiden hallintaan sekä oppiaineen perustermien tuntemukseen. Kielenkäyttötaitojen tehtävät edellyttivät myös tekstin kielellisten ilmaisukeinojen ja kirjallisten perustelutaitojen hallintaa. Myös välimerkkien vakiintuneen käytön tunnistamista kysyttiin muutamassa tehtävässä.

Kielentuntemuksen ja kielellisen ilmaisun tehtäviä osattiin ratkaista keskimäärin tyydyttävästi. Oppilaat tunnistivat peruslauseenjäseniä prototyypisistä lauseista suhteellisen hyvin. Verbien aikamuodot, yhdyssanat ja etenkin välimerkkien vakiintuneen käytön tuntemus tuottivat enemmän ongelmia.

Kielentuntemuksen pisteiden jakauma peruskoulun 9. luokalla 1999

Kuvio 1. Kielentuntemuksen osioiden pistemäärien jakauma.

Poikien koetulokset olivat kielentuntemuksen tehtävissä keskimäärin 59 % maksimipisteistä, tyttöjen 68 %.

Yleistä käsitteiden hallintaa arvioitiin mm. kymmenen osion avulla, joissa tarkasteltiin pääosin sitä, edustavatko sanat yhtä vai useampaa käsitettä (tyyppiä iso talo <> pientalo). Eräät sanatyypit olivat oppilaille ilmeisen vaikeita: esimerkiksi virkkeessä "Näyttää olevan aivan tavallinen *tiistaiamu*" yli puolet (53 %) vastaajista ehdotti viimeisen sanan kirjoitettavaksi kahdeksi eri sanaksi. Myös kolmiosaiset ja *-inen*-loppuiset yhdyssanat tuottivat ongelmia.

Vertailutiedon saamiseksi kokeeseen sisältyi myös eräitä osioita aikaisemmasta sanaston hallintaa arvioivasta tehtävästä, jonka osiot oli 1970-luvulla ratkaistu keskimäärin 82 %:n tasolla. Tällä kertaa sanaston hallinnan yleistaso oli kahdeksan prosenttiyksikköä alempana (keskimäärin 74 %). Etenkin abstraktin sanaston (tyyppiä *jäävi*, *akuutti*) tuntemus tuotti oppilaille vaikeuksia.

Oikeinkirjoituksen perustietoja selvitettiin viidessä osiossa, joissa oppilaiden tuli tunnistaa keskeisten välimerkkien käyttöä. Keskimääräinen suoritustaso näissä osioissa oli 52 % maksimipisteistä. Kirjoitetun kielimuodon normeihin kuuluvan perustietouden hallinta ei ollut vakiintunutta: alle 37 % vastaajista osasi valita esimerkxivirkkeeseen "*Lehdessä kerrottiin ikävänä uutisena että hissi oli juuttunut 15 kerrokseen*" välimerkeiksi pilkun *että*-sanan eteen ja järjestysluvun tunnukseksi pisteen, kun valinta oli tehtävä viiden valmiin vaihtoehdon joukosta.

Arviointi 9. luokalla keväällä 2001

Vuonna 2001 perusopetuksen päättövaiheen oppilaille järjestetyssä arvioinnissa kielentuntemusta arvioitiin yhteensä 12 tehtävällä, joiden ratkaisuprosentit vaihtelivat 20–90 %. Vastausten analyysissa osiot ryhmittivät helpoista kielentuntemuksen ja sanaston hallinnan tehtävistä vaikeampiin kysymyksiin, joissa edellytettiin käsitteiden tuntemusta. Omaan ryhmäänsä näiden rinnalle jäsenyivät kysymykset, joissa piti osoittaa käsitteiden soveltamista: oppilaan tuli joko ryhmitellä sanoja kielentuntemuksen käsitteitä käyttäen tai kertoa omin sanoin, mitä tietty sana merkitsee.

Oppilaat selviytyivät yleensä kiitettävästi sellaisista tehtävistä, joissa piti tunnistaa yleinen kielentuntemuksen käsite (*numeraali, preesens*.) Tyydyttävästi osattiin löytää tekstijaksosta jatkoesimerkki numeraalien luetteloon tai tunnistaa abstraktin substantiivin merkitys annettujen vaihtoehtojen joukosta. Odotettua vaikeampaa oli löytää kuuden tekstikatkelman joukosta se, jossa oli eniten puhekielen piirteitä: 60 % osasi valita tekstin, jossa puhekielisyyksiä oli runsaimmin.

Myös persoonamuotoisten verbien tehtävän tunnistaminen oli vaikeaa: 42 % tiesi, että sanat *autioituivat* ja *evakuoitiin* ovat lauseenjäseninä predikaatteja. Erikseen tarkastetussa 415 vastauksen edustavassa näytteessä 28 % oppilaista oli jättänyt predikaattia koskevaan osioon kokonaan vastaamatta ja 17 % vastasi aivan muuhun kuin lauseenjäsenkategoriaan kuuluvalla termillä. Lähes puolet oppilaista ei tehtävän yhteydessä osoittanut tuntevansa persoonamuotoisen verbin tehtävää lauseessa tai osannut nimetä tätä tehtävää predikaatti-käsitteellä.

Kielentuntemuksen tehtävissä kiinnitettiin huomiota myös sanastoon. Eräässä tehtävässä oppilaan piti valita kaunokirjallisesta tekstistä sana, joka oli hänen mielestään kaunis, runsassisältöinen, hauska tai muuten ajatuksia herättävä. Tehtävänannossa oppilasta pyydettiin selittämään, mitä sana tarkoittaa ja miksi hän oli valinnut kyseisen sanan. Ruotsin Skolverket oli luovuttanut tämän – vastaavaan arviointiin kehittämänsä – tehtävän kokeiltavaksi äidinkielen oppimistulosten arvioinnin tehtäväsarjaan. Oppilaista 22 % oli opettajien arvion mukaan kuvannut valitsemaansa sanaa täsmällisesti ja eritellyt taitavasti sen merkitystä ja vivahteita.

Yhtenä tehtävätyyppinä oli sanojen luokittelu: erääseen osioon oli asiatekstin jaksosta poimittu malliksi sanat *vakaana, perinteiset, sitkeimmät*. Oppilaan piti etsiä saman tekstikappaleen kuudelta riviltä jatkoksi luetteloon vielä kaksi samaan sanaluokkaan kuuluvaa sanaa. Hieman yli puolet oppilaista ei osannut jatkaa luetteloa yhdelläkään sanalla, 20 % löysi yhden sanan ja 29 % löysi kaksi sopivaa adjektiivia mainituilta riveiltä neljän adjektiivin joukosta.

Kokeessa oli myös erillinen tehtävä, jossa oppilaan piti mainita erilaisia kieliopin käsitteitä, jotka sopisivat kuvaamaan kaikkia seuraavia sanoja: *suopursu, rahkasammal, kesäpäivä*. Malliksi annettiin oikeina vaihtoehtoina mm. "konsonanttialkuisia", "nomineja", "yleiskielen sanoja". Vastaaajista 35 % ei osannut löytää yhtään käsitettä, 24 % mainitsi yhden, 25 % kaksi ja 16 % kolme käsitettä, jotka sopisivat kuvaamaan sanoja *suopursu, rahkasammal* ja *kesäpäivä*.

Joka koulusta poimittiin neljän oppilaan tähän tehtävään antamat vastaukset lähempään tarkasteluun. Yli puolella (53 %) oppilaista esiintyi vastauksessa termi *substantiivi* (tai yleisnimi), kolmasosalla (34 %) *yhdyssana*, 13 %:lla *nominatiivi* (tai perusmuoto) ja 6 %:lla *yksikkö*. Yksittäisiä taitavia oivalluksia osoittivat mm. vastaukset "toinen kirjain *vokaali*", "yhdessäkään ei ole *pitkää vokaalia*", "sisältävät vähintään neljä vokaalia", "yhdyssanan *määrteosa* on vokaaliloppuinen", "kaikissa toimii *vokaalisointu*", "sanaluettelon *aakkojärjestys* on takaperoinen", "eivät ole *lainasanoja*", "niitä voi käyttää *subjekteina*" ja "eivät sisällä *vierasperiäisiä kirjaimia*".

Noin kolmasosalla oppilaista oli käytettävissään tehtävän kohtuulliseen ratkaisuun tarvittava määrä kielitiedon peruskäsitteitä. Tehtävän yhteydessä tuli näkyviin suuria eroja koulujen välillä: koulun keskiarvon vaihteluväli oli 14–67 % tämän tehtävän enimmäispisteistä.

Kokeen tehtävissä selvitettiin myös *lause*-käsitteen hallintaa. Edellä mainitun predikaattitehtävän osaamistaso viittasi siihen, ettei oppilaille ollut syntynyt selvää käsitystä persoonamuotoisen verbin tehtävästä lauseen pääjäsenenä. Erillisessä osiossa piti tunnistaa kolmilauseisen virkkeen viimeisen lauseen alkukohta. Monet kyllä löysivät alkukohdaksi sanan, joka sijaitsi heti pilkun tai *ja*-sananjäljessä. Enin osa vastaajista (73 %) ei kuitenkaan osannut kiinnittää huomiota verbiin, vaan lauseeksi valittiin usein myös pilkun tai konjunktion erottama luettelon osa tai appositio.

Tuloksia rinnastettiin toiseen tehtävään, johon oppilaan oli pitänyt antaa vastaus kahdella kokonaisella lauseella. Ohjeen mukaisia vastauksia oli 41 %:lla oppilaista. Näiden tehtävien perusteella kaikkiaan kolmasosa peruskoulun päättävistä otosoppilaista osoitti ymmärtävänsä lausekäsitteen.

Intensiivisiä-sanankäytön tulokset

Yksi perusopetusta päättävän nuoren jatko-opintojen kannalta välttämätön taito on kyky ymmärtää normaalin asiatekstin sanastoa. Kokeeseen sisältyi tekstinäyte kirjastossa maantieteen, matkojen ja kansatieteen pääluokkaan kuuluvasta tietokirjasta *Itämeri – luonto ja ihminen* (1998).

"Niin kauan kuin Itämeri on ollut olemassa ja ihmisiä sen äärellä, saaret ovat olleet niin eräretkien kuin asumisen kohteena. Vanhimpienkin kulttuurien kuten Maglemosen kulttuurin asuinpaikkoja on löydetty saarilta. Osa niistä on aikanaan ollut manteretta, mutta vastaavasti Suomesta tunnetaan vanhoja asuinpaikkoja nykyiseltä mantereelta –. Elämä Itämeren alueella on siis jatkunut aivan meren synnystä yhtäjaksoisesti nykypäivään asti. Kuten koko Itämeri, myös saaristoelämä on kokenut monenlaisia muutoksia. On ollut intensiivisiä jaksoja ja voimakasta taantumista."

Tehtävässä selvitettiin sekä sanan ymmärtämistä lauseyhteydestä että sen korvaamista yhteyteen sopivalla ilmauksella. Risto Hamarin kirjoittaman tekstin alkukappale päättyi virkkeeseen "On ollut intensiivisiä jaksoja ja voimakasta taantumista." Oppilaan tehtävänä oli korvata tekstissä esiintyvä *intensiivisiä* jollakin samalla merkityksellä ilmauksella (yhdeällä tai parilla sanalla).

Hyväksyttävistä vastauksista olivat tekstiyhteyteen sopivat asiatyyliset ilmaukset, kuten esimerkiksi *aktiivisia*, *toimeliaita*, *työn ja toimen*, *aktiivisen kehityksen* [jaksoja ja voimakasta taantumista]. Vastauksia *pirteän puuhastelun*, *intomielisen kiihkon*, *kiireen ja säpinän*, *tapahtumarikkaita* ei hyväksytty tyyliarvoltaan muusta tekstistä liikaa eroavina. Opettajien arvion mukaan joka viides oppilas (20 %) oli osannut käyttää tekstiyhteyteen sopivaa asiatyylistä ilmausta. Valtaosassa kouluja korkeintaan yksi neljästä otosoppilaasta osasi löytää tekstiyhteyteen sopivan ilmauksen. Kaikkiaan 4 koulussa 105:stä puolet tai sitä suurempi osa otosoppilaista tiesi synonyymien *intensiivisen*-sanalle.

Aineiston lähempi tarkastelu osoitti, että vastaajien kielitajussa oli monesti ollut yleisluontoinen hahmotelma *intensiivinen*-sanankäytöstä: Esiintyyhän sana yleiskielessä mm. intensiiviharjoittelusta, -kurseista ja -opetuksesta puhuttaessa ja on varmasti tullut vastaan koulussakin monilla oppitunneilla. Valtaosalle vastaajista oli kuitenkin ollut vaikeaa löytää

asiatyyllisen tekstin yhteyteen sopivaa synonyymia tai täsmällistä ilmausta oikeansuuntaisen mielikuvansa sanallistamiseksi.

Arviointi 7. luokalla syksyllä 2002

Seitsemännen vuosiluokan alussa syksyllä 2002 pidetyn arvioinnin kielentuntemuksen tehtävät liittyivät sanaston ja sanaluokkien hallintaan, lauseita koskevaan tietämykseen ja perussijamuotojen tuntemukseen.

Kielentuntemuksen hallinnan taso oli kohtalainen: oppilaat saivat keskimäärin 49 % enimmäispisteistä. Tytöt ratkaisivat tehtäviä keskimäärin tyydyttävästi, pojat kohtalaisesti. Sanaston ja sanaluokkien tuntemus oli keskimäärin tyydyttävää. Oppiaineen peruskäsitteistä lauseiden tuntemus oli kohtalaista, mutta genetiivin tunnistaminen jäi keskimäärin välttävälle tasolle.

Oppilaat selviytyivät yleensä kiitettävästi tai hyvin sellaisista tehtävistä, joissa piti tunnistaa tekstistä alleviivatun verbin tai substantiivin sanaluokka tai löytää yläkäsite tavallisille substantiiveille (esim. sanoille *talo*, *vaja* ja *mökki* tai vastaavasti sanoille *mopo*, *lentokone* ja *juna*). Tyydyttävästi osattiin mainita joitakin ruuanlaittoon tai kotitalouteen liittyviä yläkäsitteitä sekä tunnistaa annetusta virkkeestä lauseiden lukumäärä. Enintään kohtalainen taso tuli näkyville perussijamuotojen tunnistamiseen liittyvässä tehtävässä (esimerkiksi *koiran*-sanan tunnistaminen genetiivimuotoiseksi), pää- ja sivulauseiden tunnistamiseen samoin kuin eräissä viestintään tai biologiaan liittyvien yläkäsitteiden (painotuote, sisäelin) muodostamiseen liittyvissä osioissa.

Tehtäväsarjoissa oli useita helppoja ja vaativampia osioita, joiden avulla arvioitiin *lause*-käsitteen ymmärtämistä. Tehtävissä piti mainita, montako lausetta tietyssä virkkeessä oli. Muutamassa osiossa edellytettiin myös pää- ja sivulauseen tunnistamista. Lauseiden tunnistamistehtäviä osattiin keskimäärin kohtalaisesti.

Arviointi 9. luokalla keväällä 2003

Vuonna 2003 perusopetuksen päättövaiheen äidinkielen oppimistulosten arviointiin kuului sekä pohtivan tekstin kirjoittaminen että tietotehtäviin vastaaminen. Näissä tehtävissä selvitettiin mm. puheviestintään, kirjoittamiseen, kirjallisuuteen ja erityyppisiin teksteihin liittyvää tietämystä. Kysymyksiä oli myös sellaisilta äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen alueilta, joihin liittyvää tietopohjaa ei ollut selvitetty aikaisempien arviointien yhteydessä (mm. perinne tai oman kielen vaiheet). Koska paikallisissa opetussuunnitelmissa oli saatettu painottaa oppisisältöjä hieman eri tavoin, oppilaat saivat vastausten yhteydessä esittää käsityksensä tietopohjansa varmuudesta samoin kuin siitä, missä määrin he olivat perehtyneet arvioinnissa esiin tuleviin oppiaineen osa-alueisiin kouluvuosiensa aikana. Tietotehtävissä oli mm. kielen vaihteluun, nimistöön, sanastoon, oikeinkirjoitukseen ja kielioppiin liittyviä väittämiä. Vastatessaan oppilaiden piti ottaa kantaa siihen, pitivätkö aiheesta esitetyt erilaiset väittämät paikkansa.

Kielen vaihteluun liittyvistä osioista hallittiin parhaiten väittämät *Tilanteeseen sopiva kielimuoto auttaa viestin perille menossa* sekä **Sananvalinnat eivät vaikuta ratkaisevasti ilmaisun arkisuuteen tai juhlavuuteen*. (Tässä katsauksessa väittämän eteen on merkitty *, mikäli esitetty väite ei pidä paikkaansa). Varmoja oikeita vastauksia näihin väittämiin oli kahdella kolmasosalla oppilaista.

Oppilaista 52 % ilmaisi tietävänsä varmasti, ettei virke *En aina kelaa hirveästi, vaan annan vain palaa* ole huoliteltua yleiskieltä. Seuraaviin väittämiin oikeita varmoja ratkaisuja oli alle 50 %:lla oppilaista:

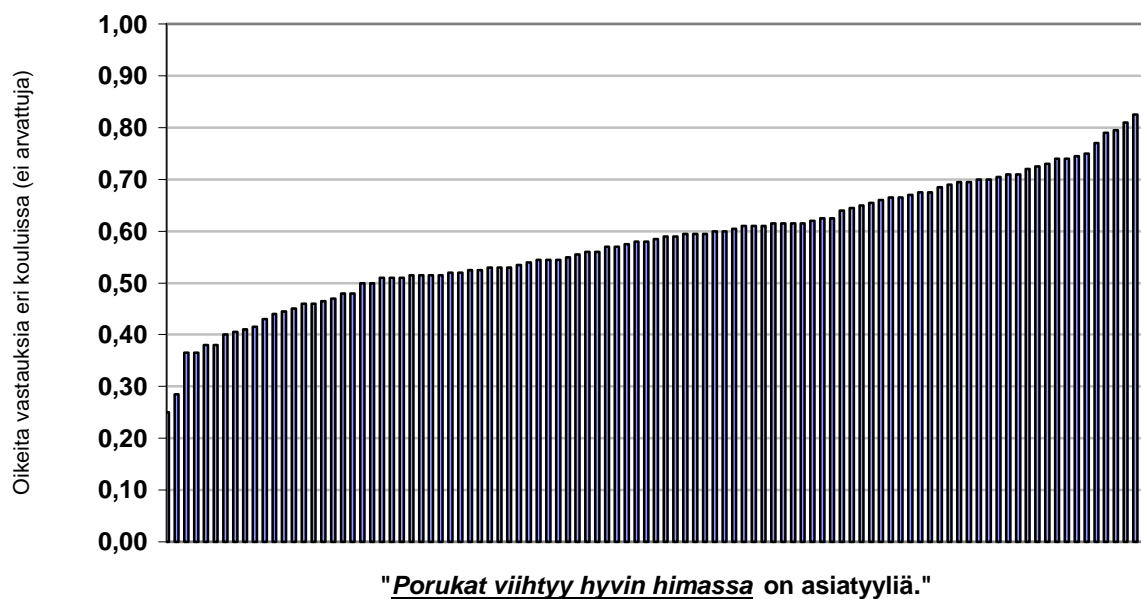
Kieli vaihtelee muun muassa siksi, että ihmiset kuuluvat erilaisiin ryhmiin. (49 % tiesi varmasti.)

*Porukat viihtyy hyvin himassa on asiattyliä. (49)

*Sinuttelu suomalaisessa ja ruotsalaisessa kielenkäytössä on samaan tapaan yleistä kuin englannin-, saksan- tai venäjänkielisissä maissa. (42)

Puhutussa kielessä on täytesanoja ja toistoa. (45)

Puhuttu ja kirjoitettu kieli ovat eri kielimuotoja. (32)

Kuvio 2. Valintatehtävän ratkaisuprosentit (0,50 = 50 %) eri otoskouluissa.

Kuvio 2 havainnollistaa **koulujen välisiä eroja**. Kouluja kuvaavat pylväät osoittavat kunkin koulun oppilaiden osaamista keskimäärin: Jos oppilas on ollut varma oikeasta vastauksestaan, vastauksesta on annettu yksi piste. Puoli pistettä on annettu sellaisesta oikeasta vastauksesta, josta oppilas on maininnut olleensa epävarma.

Jokainen pylväs ilmaisee yhden koulun keskiarvotasoa. Vasemmanpuoleisessa reunassa olevien koulujen oppilaista vain noin kolmasosa on tiennyt, ettei virke *Porukat viihtyy hyvin himassa* ole asiattyliä. Vastaavasti oikeanpuoleisen reunan kouluissa yli neljä viidesosaa oppilaista on tiennyt oikean vastauksen.

Nimistön- ja sanastontuntemuksen tietopohjan hataruutta tuli esille mm. vastauksissa väittämiin *Suomen kielen kuukausien nimet eivät alun perin ruotsin kielestä sekä Sukunimien antaminen ei ole vanhempaa käytäntöä kuin etunimien antaminen*, joihin keskimäärin joka viides oppilas osasi antaa varman oikean ratkaisun.

Kielen kehittymisen vaiheisiin liittyvistä osioista ratkaistiin kohtuullisesti väittämä **Kirjakieli on vanhempi kuin puhekieli*, jonka paikkansapitämättömyydestä 59 % vastaajista oli varmoja. Selvästi heikommin hallittiin esimerkiksi seuraavia väittämiä:

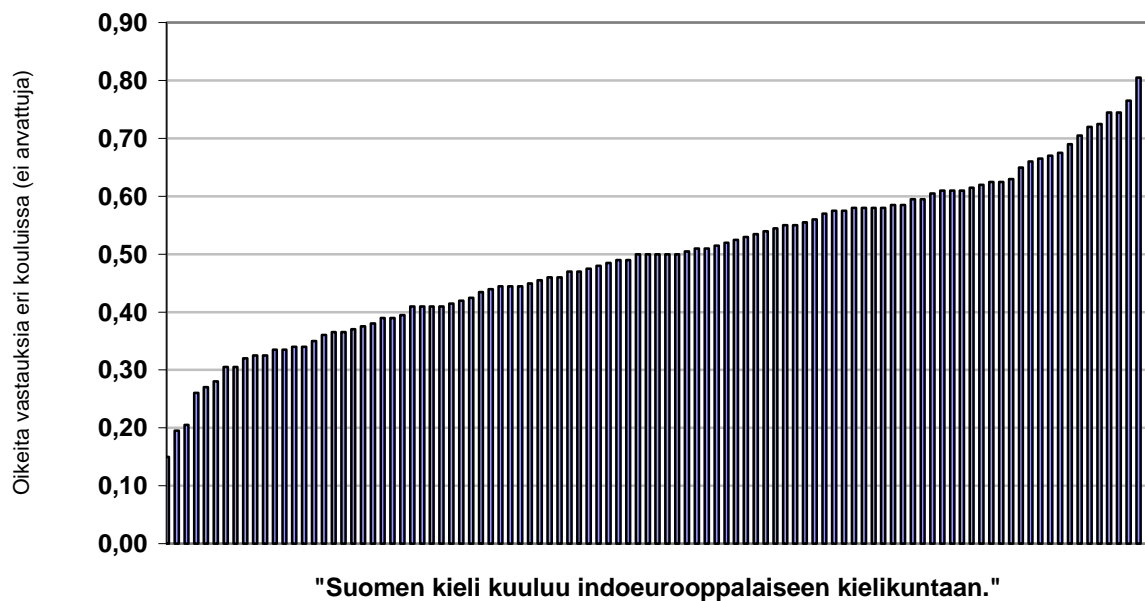
*Suomen kieli kuuluu indoeurooppalaiseen kielikuntaan. (40 %)

*Sanat pelejä ja lasi eivät ole tulleet kieleemme ruotsin kielen välityksellä. (29)

*Viro, latvia ja liettua ovat itämerensuomalaisia kieliä. (24)

Oikeinkirjoitussäännöt muuttuvat myös yhteiskunnan muuttumisen myötä. (21)

Monien vanhojen sanojen merkitys on muuttunut konkreettisesta abstraktiseen. (17)

Kuvio 3. Valintatehtävän ratkaisuprosentit eri otoskouluissa.

Sanaston, oikeinkirjoituksen ja kieliopin tietoja osattiin yleensä keskimäärin tyydyttävästi, mutta varmaan tietoon perustuvia oikeita vastauksia oli 49 %:lla oppilaista.

Sanaston ja oikeinkirjoituksen normien tuntemuksen osioista parhaiten menestyttiin väittämissä **Positiivisen vastakohta on neutraali* sekä **Aikajo on oikein kirjoitettu yhdyssana*. Valtaosa (88–90 %) oppilaista tunnisti nämä väittämät varmasti vääriksi. Kaksi kolmasosaa vastaajista osasi ratkaista varmasti kysymykset siitä, tarkoittaako **torkahtaa* samaa kuin *torkahdella* tai käytetäänkö ilmausta *mm.* millimetrin lyhenteenä. Samantasoisesti tiedettiin myös, ettei sanaa *kuk-ka-roi-sta* ollut tavutettu oikein.

Puolet vastaajista oli varmoja siitä, ettei adjektiivi *sosiaalinen* merkitse samaa kuin *myötätuntoinen*. Joka toinen vastaaja tiesi myös, että huomattava osa lainasanoja on omaksuttu kieleemme ruotsin kielen välityksellä. Samanlainen tietämyksen taso tuli näkyville vastauksissa väittämään **Luvut yhdestä kymmeneen, sata, tuhat ja miljoona tulisi kirjoittaa normaaliteksteissä numeroin*.

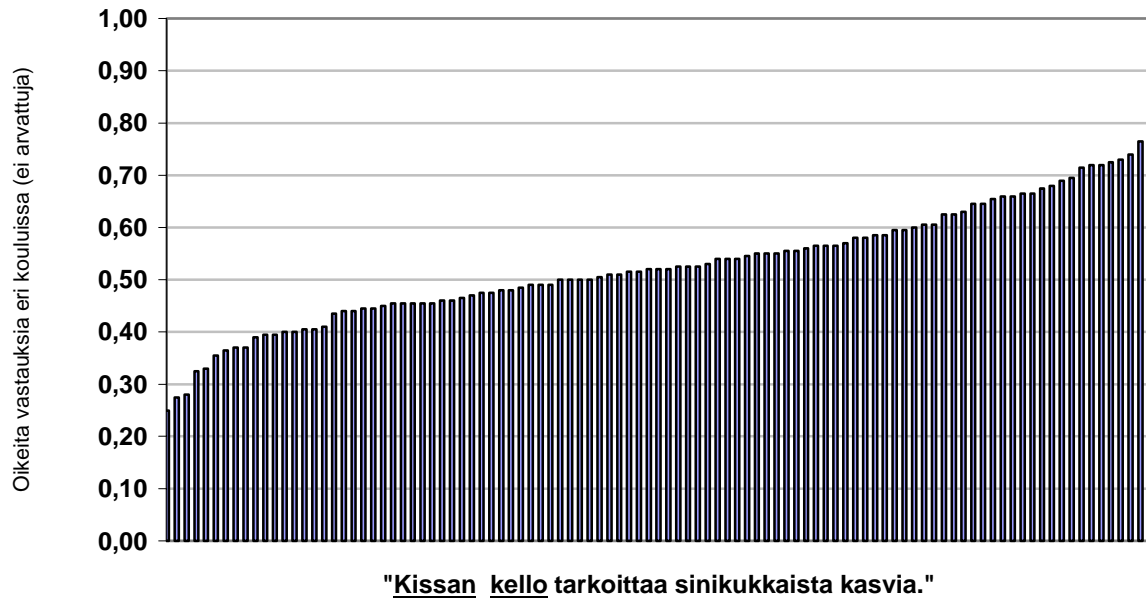
Satunnaisempaa tietämystä nousi näkyviin mm. seuraavissa väittämissä (suluissa oikeiden varmojen ratkaisujen osuus):

*Kissan kello tarkoittaa sinikukkaista kasvia. (46 %)

Joskus on oikein kirjoittaa maksu laatikko. (42)

Henkilön nimestä (DARWIN) johdetut käsitteet (DARVINISMI) kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella. (34)

**Suomen kielessä pilkutetaan aina taukojen mukaan.* (25)

Kuvio 4. Valintatehtävän ratkaisuprosentit eri otoskouluissa.

Kielentuntemuksen peruskäsitteisiin liittyvien osioiden yhteydessä hieman yli puolet vastaajista tiesi varmasti, että verbistä voi muodostaa esimerkiksi ammattia ilmaisevan substantiivin *-ja/-jä-* johtimella tai sen, onko lauseen **Älkää uskoko kummitusjuttuja* predikaatti imperfektissä. Hatarampi kielen käsitteiden tuntemus tuli näkyville esimerkiksi vastauksissa seuraaviin väittämiin:

**Imperatiivilla on epävarma sävy.* (35 %)

Suomen kielen preesens vastaa paljolti ruotsin kielen preesensia ja futuuria. (23 %)

Arviointi 9. luokalla keväällä 2005

Kielen, sanaston ja peruskäsitteiden tuntemus oli arvioitavana myös keväällä 2005 perusopetuksen päättöluokilla.

Oppilaat selviytyivät yleensä kiitettävästi tai hyvin sellaisista tehtävistä, joissa tekstistä piti tunnistaa alleviivatun sanan sanaluokka tai merkittyjen sanojen tyyliä.

Tyydyttävästi osattiin esimerkiksi löytää alleviivatun verbin aikamuoto lauseesta *Kaikille tuttu hauki on maantieteellisesti laajimmalle levinnyt sisävesilaji*. Samantasoisesti osattiin tunnistaa pää- ja sivulauseen järjestys annetusta kahden lauseen virkkeestä.

Kohtalainen, välttävä tai heikko taso tuli näkyville tiettyjen substantiivien (*syvyys, posahdus*) sanaluokan tunnistamiseen liittyvässä tehtävässä, peruskäsitteiden (*imperatiivi, kielikuva*,

adverbiaali) tuntemukseen tai sanan johtamiseen liittyvissä tehtävissä sekä useissa pää- ja sivulauseiden tunnistamiseen liittyvissä osioissa. Lauseiden tunnistamiseen liittyviä tehtäviä osattiin kaiken kaikkiaan keskimäärin heikosti.

Yksi sanaston ja peruskäsitteiden tuntemuksen osioista edellytti *verbi*-käsitteen ymmärtämistä:

Tyyni-sanasta voidaan johtaa verbit *tyyntyä* ja *tyynnyttää*. Johda kaksi yleiskielessä esiintyvää verbiä sanasta *vesi*.

Yleistaso vastauksissa jäi keskimäärin kohtalaiseksi. Vastauksiksi hyväksyttiin sanakirjoista löytyvät *vesittää, vesittyä, vetelöityä, vetistellä, vetistyä, vetistää* ja *vettyä*. Joka kolmas oppilas oli löytänyt kaksi, joka kolmas yhden oikean vastauksen. – Eri koulujen aineistoista poimitusta sadan vastauksen näytteestä kolme neljäsosaa sisälsi verbijohdoksia, mutta vastauksiksi tarjottiin myös mm. sanoja *vesistö, vetinen, vesikulho, vedättää, kastua* ja *sataa*.

Kielen ilmaisuvaroja ja vaihtoehtoisten ilmauksien mahdollisuuksia tarkasteltiin tehtävässä, jossa tuli lukea lyhyt (kolmen lauseen) katkelma ruotsin kielestä käännettyä tekstiä. Ilmaisultaan kömpelöstä käännöksestä piti etsiä ja alleviivata kohtia, joita voisi ilmaista suomen kielellä vielä selkeämmin. Vastajista 9 % löysi kolme muutettavaa kohtaa, 28 % kaksi ja 42 % yhden alleviivattavan kohdan. Yleistaso tässä tehtävässä jäi välttäväksi.

Arviointien tuloksia esitellään Opetushallituksen verkkosivuilla www.oph.fi → Koulutuksen arviointi ja tutkimus → Arviointien tuloksia. Arviointiraportteja on saatavissa Opetushallituksen myyntipalvelusta Hakaniemenkatu 2, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin (09) 7747 7450. Julkaisuhakemisto on sähköisessä muodossa Internet-osoitteessa www.oph.fi/verkkokauppa/.

Lisätietoja äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten kansallisista arvioinneista antaa suomenkielisten koulujen osalta opetusneuvos Hannu-Pekka Lappalainen, sähköposti etunimi.sukunimi@oph.fi, puhelin (09) 7747 7605, ruotsinkielisten koulujen osalta erikoissuunnittelija Chris Silverström, sähköposti etunimi.sukunimi@oph.fi, puhelin (09) 7747 7191.